

Elçin HÜSEYNBƏYLİ

Mən əsgərliyə gedəndə müharibə təzə başlamışdı. Erməni silahlıları sərhədboyu qəfil hücumu keçmiş, bir neçə kəndi, qəsəbəni viran qoymuşdu. Biza tapşırıq verilmişdi ki, düşməni tutduqları mövqədə vurub çıxardaq. Əsgərliyə qədər traktorçu olduğuma, texnikadan başım çıxdığına görə mən tank bölüyünə yazmışdılar. Çünki peşəkar hərbiçilər çatışmırdı...

Ermənilərin qəfil hücumları, ruslarla birləşib Xocalı qırğınımı törətmələri adamlarda vahimə və qorxu yaratmışdı. Ona görə də bəzi kəndlərin əhalisi daha təhlükəsiz yerlərə köçürdülər.

Bizim tank kalonumuz Ermənistanla sərhədə tərəf irəliləyirdi. Yolboyu qarşımızdan yüklü maşınlar keçirdi: adamlar əllərinə keçənləri tələm-tələsik maşınlara yükləyib, hara gəldi gedir, təhlükədən qurtulmağa çalışırdılar. Qanqaraldıcı, ürəksızıcı mənşərəydi. Kəndlərin çoxu boşalmışdı. Hər kənddə tək-tük adam, mal, qara, qoyun-quzu, toyuq-cücə görmək olardı. Bu insanlar, görünür, müharibənin dəhşətlərini, onun gətirəcəyi fəlakətləri ya anlamı, ya da anlamaq istəmirdilər.

Çəməniliklərdə ölmüş mal-qaranın üstündə quzğunlar oynayırdı, yoluq boyunlarını tərpədə-tərpədə, iylənmiş cəmədlərin üstündə atıla-atıla ətrafa meydan oxuyurdular. Mən uşaqlıqdan bu quşlardan iyrenirdim. Və mənə elə gəlirdi ki, bir gün onlar da mənə dimdiklərinə alıb uzaq ellərə, meşələrə apara bilərlər.

Bir kəndin yanından keçəndə kalonumuz dayandı. Bizim tank lap arxada gedirdi. Çünki bir az əvvəl tırtılı xarab olmuş, onu düzəltmək xeyli vaxt aparmışdı. Ona görə də öndəki yerimizi başqa maşınlar tutmuşdu.

Biz tankda dörd nəfər idik. Komandirimiz tankın üstündə gedirdi, daha doğrusu, qurşaqdan yuxarısı çöldə idi. Kalon dayananda yerə atıldı, bizə də çölə çıxmağa icazə verdi.

Mən ətrafi seyr edir, evimizi düşünürdüm. Nar və heyva ağaclarının üstündəki meyvələrə, sanki, əl deyilməmişdi, budaqları ağırlıqdan sallanırdı. Evlərin, pəyələrin, örsülərin üstündə qarğalar qarlıdaşa-qarlıdaşa uçurur, elə bil, insanların gözləyən bələdən xəbərdar etmək istəyirdilər. Lap uzaqlarda - dağların başında qartallar dövrə vururdu. Boş qalmış evlər, kimsəsiz itlər, mal-qara üroyimizi ağrıdır. Hər tərəf toz-duman içində idi. Qara buludlar göydə köç edir, yerə qarənliq kölgə salırdılar. Ümumən, hər şey qorxulu yuxunu xatırladırdı...

Birdən kimsə ətayimden dardı, diksindim. Bu kimsəsizlikdə kimsənə ağıma da gəlmirdi, təəccüb və heyratla aşağı baxdım. Ətayimden dərən beş-altı yaşlı, başı pırpızaqlı bir qız uşağı idi və əlində məktub tutmuşdu. Onun əynində nımdaş çəhrayı, don, ayağında cırıq səndəl vardı, sanki ağılanmış və kəndin toz-torpağı sir-sifatinə hopmuşdu. O, məsum və hürkək gözlərini mənə zilləmişdi:

- Əmi, ay əmi, bu məktubu atama verərsən, o da döyüşçüdür? -dedi.

Məktubu alıb baxdım. Üstündə nə ünvan, nə ad, nə də soyad vardı.

- Axı bura heç nə yazmamısan, - dedim, - mən onu necə tapım?

- O da sən kim tank sürür, başında da sənənin papağın dan var. Mənə şəkil də göndərmişdi, - dedi.

- Başa düşdüm, ancaq adını bilməmişəm, onu necə tapa bilərəm? - deyərək qarşısında çömbəldim.

Uşağ heç nə demədi, duruxdu, səndəllərinin ucu ilə yeri qurdaled, sanki dedəsinin adını yadına salmağa çalışırdı. Handan-hana:

- Verərsən də, yaxşı? - deyərək qara gözlərini üzümə zillədi. O gözlərdə yalvarış qarışıq bir ərək, inam qarışıq ümitsizlik vardı. Bir xeyli mənə baxdı, sanki mənə ovsunlamaq istəyirdi, sonra dodağının altında nəşə mızıldandı, ağılınısı və geri çevrilib tozlu-torpaqlı yolla qaçmağa başladı. Qaçanda bir-iki dəfə bürdər, amma yuxılmadı. Əl-qolunu ata-ata çəpərin o biri üzündə gözəndə itdi...

Göz yaşları adası

Qarabağ qazisinin gündəliyindən...

Bulaqdan su içəndən, qablarımı da doldurandan sonra yola düşdük. Fikrim qızcağazın yanında qalmışdı: pırlaşmış saçları, məsum gözləri, cırıq səndəli, toz-torpağa bulamış üzü gözlərimin qabağından çəkilirdi.

- Nə yaman fikirlisən? - Səid adlı ekipaj yoldaşım qolundan dardı, - bir azdan döyüşə girəcəyik, ayıq-sayıq olmaq lazımdı.

- Bayağ dayandığımız kənddə bir qız uşağı gördüm. Mənə məktub verdi, "atama çatdırarsan" dedi. Amma məktubun üstündə ad-soyad yoxdu, dediyinə görə onun atası da tankçidir. Sən belə bir adam tanıyırsan, - deyərək ondan soruşdum.

- Məktubu göstər görüm, - Səid dedi.
- Adı məktubdur, üstü də tər-təmiz, - dedim və boş zərflə qoltuq cibimdən çıxarıb göstərdim.

Səid məktubu alıb o tərəf-bu tərəfinə baxdı, əlində o üz-bu üzə çevirdi, sanki məktubun çatacağı ünvanı tapacaqdı. Sonra özümə qayıtdı.

- Bilmirəm, - dedi.
Əlində biləcə bilməzdi, çünki o da ilk dəfə bu yerlərə gəlirdi...

Biz təyinat nöqtəsinə çatdıq. Səyyar hərbi hissə meşənin ortasında yerləşirdi və təzəcə qurulurdu. Komandir dedi ki, tankların üstünü ağac budaqları ilə örtək, maskirovka üçün. Əmr gələndə kimi mövqelərə çıxacağıq.

Öyrəndim ki, bizdən öncə burda xidmət edən tankçılar varmış və onların çoxu öncəki döyüşlərdə həlak olublar.

- Mən bir tankçı tanımırdım. Buralardan idi, ötən döyüşdə həlak oldu, tankla bir yerdə yandı. Cəsur adam idi!
- Bizdən əvvəl burda xidmət edənlərdən biri mənim qəribə məktubun sahibi barədə sualıma cavabında dedi...

Səhərə yaxın döyüş başladı və axşama kimi davam elədi. Biz bir dəfə də olsun mövqeyə çıxmadıq. Səbəbini də bilmədik.

Səhəri günü bizi geri göndərdilər. Çünki lazım olan mövqeni bizimkiler tutmuş, düşməni vurub ordan çıxara bilmişdilər.

Komandir dedi ki, yerimizi dəyişməliyik, burda tanklara ehtiyac yoxdur, meşəlik olduğundan manevr eləmək mümkün deyil. Əvvəlki tankımızı da, elə buna görə itirmişdik.

Başqa mövqeyə köçməli olduq. Geri qayıdanda komandir bizə də icazə verdi ki, tankın üstündə oturub ətrafi seyr edək. Mənə məktub verən qızcağazın kəndindən keçdik. Və yenə də qaracağın dibindəki bulaqdan su içdik. Kənd bu dəfə bombalamboş idi. Qızcağazın qaçib getdiyi çəpərlərə tərəf boylandım, ancaq heç kimi görə bilmədim. Kənddən insan xəbəri gəlmirdi. Amma mənə elə gəlirdi ki, qamışdan hörlümlü çəpərin o üzündən qızcağazın qara, yalvarışlı gözləri mənə baxır.

Təzəcə cəbhədə baxtımız getmişdi. Tankımızın tırtılı yenə xarab olduğundan mövqədə manevr edə bilmədik və düşməni bizi vurdu. Gözümü açanda özümü hospitalda gördüm. Boynumdan ağır yaralanmışdım. Müalicəm bitəndən sonra cəbhəyə qayıtmaq istədim, amma həkimlər icazə vermədilər: "Sənənin hərbi xidmət də, müharibə də bitdi, evinizə qayıt!" Məlum oldu ki, həkimlərin bu qəddar hökmü əsaslıymış. Boynum müharibədən sonra uzun müddət düz-əməlli dönmədi...

Müharibə də bitdi, mən də ailə həyatı qurdum və qızcağazı da, onun məktubunu da unuttum. Amma bir gün... Bəli, bir gün mən onu gördüm.

Televizorda qəhrəman bir tankçıdan danışdılar. Övladları da öz xatirələrini bölüşürdülər. Və mən həmin qızcağazı gözlərindən tanıdım. Böyüsə də, üzündəki o yazıq ifadə, gözlərindəki məsumluq həminkiydi. Sanki mənə baxır və soruşurdu: "Məktubumu atama çatdırma bildin?!" Diksindim, elə bil kontuziyadan təzəcə ayılmışdım.

- Bu odur! - yoldaşıma, az qala, qışqıra-qışqıra dedim, - həmin qız!

- Kim?
- O uşağ, mənə məktub verən qız.
- Nə məktub?

Birdən yadıma düşdü ki, mən məktub barədə yoldaşıma heç nə deməmişəm.

- O, mənim gödəkçəmin cibindəydi, təlaşla dedim.
- Cibindədirsə, yəqin ordadır, - yoldaşım özünü itirmiş

halda cavab verdi.

Mən ilan vurmuş kimi yerimdən atıldım və otaqları ələk-vələk eləməyə başladım. Gödəkçə yükün altındaydı. Dərtdən onu çıxardım. Məktub, eləcə bükülü halda qoltuq cibimdə dururdu...

Veriliş mənim yaxşı tanıdığım qaçqınlar yataqxanasından çəkiliydi. Həmin ünvanı üz tutdum və soruşub onu tapdım.

Qapımı o özü açdı. Qucağında bir körpə vardı, ondan bir neçə yaş böyük qız uşağı isə anasının ətayindən tutmuşdu və heyranlıqla mənə baxırdı.

- Sizə kim lazımdır? - deyərək soruşdu.

Evdən kişi səsi gəldi:

- Kimdir orda?

- Mən sizi axtarırdım, - dedim, - bu məktubu vermək üçün.

O, təəccüblə bir mənə, bir də əlimdəki məktuba baxdı.

Cavan bir kişi də qapıya gəldi, əriydi, yəqin.

- Kim lazımdır? - deyərək soruşdu.

- Heç, bu məktubu sizə gətirmişəm - dedim və qıza (gəlinə) sarı dönrək: - Siz bir zaman uşağ olanda onu mənə vermmişdiniz.

"Qızcağaz" dediyim gəlin yenə də key-key məktuba baxdı. Sonra onu mənəndən aldı, uşağı qucağından yerə qoymadan açdı, daha doğrusu, zərfin başını dartıb çırdı. Məktubun içindəki dama-dama kağıza uzun-uzadı baxdı. Gözləri doldu və məktubu sakitcə ərinə uzatdı.

Əri də məktuba baxdı, ora-bura çevirdi.

- Burda heç nə yazılmayıb ki? - deyərək kağızı təəccüblə mənə uzatdı.

Mən kağızı aldım. Bu, şagird dəftərindən qoparılmış boş vərəq idi və orda yazı əvəzinə, saralmış ləkələr vardı...

Mən kağızı qayıtdım və heç nə demədən pillələrlə aşağı endim.

- Ay əmi, dayanın, yadıma düşdü! - Yuxarıdan qadının, həmənkə qızcağazın titrək səsinə eşitdim...

- Heç olmasa çay içərdiniz. - Bu isə ərinin səsiydi...

Evvə gəldim. Birinci sinifdə oxuyan kiçik qız stolun arxasında oturmuş, başını aşağı salmışdı. Göz yaşları yanağından süzülür, qarşısındakı ağ vərəqə tökülür və addabudda ləkələr yaradırdı.

- Niyə ağlayırsan, qızım? - deyərək nəvazişlə soruşdum və yaxına gəlib başını sıgallamaq istədim.

Qızım stuldan sürüşüb yerə düşdü, mənə tərəf gəldi:

- Səndən ötrü darıxdım, - nəmli gözlərini aşağı dikib dedi və xırdaca əlləri ilə mənə qucaqladı...